

לכבוד הדיין המצוין, מר דיינא דנחית לעומקא דדינא,

ח"ב הגאון רבי עידו שחר שליט"א

חבר ביה"ד הרבני בתל אביב

בעת האחרונה נודע לי על ידי כבוד תורתו שליט"א, על קיומה של קבוצת אנשים, הנתמכים בידי אנשים הנקראים "רבנים" "דיינים" ואף "מקובלים", המגלים פנים בתורה שלא כהלכה, ובפרט בתורתו של מרן אאמו"ר זצוק"ל, ומפיצים דעה כוזבת כביכול הותרה הרצועה, ובזמן הזה מותר ואף מצוה על איש הנשוי לאשה כדת משה וישראל, לשאת אשה נוספת.

אנשי הקבוצה פונים לאנשים ונשים באמצעות כלי התקשורת השונים, תחת השם "הבית היהודי השלם", ומשדלים את האנשים לשאת אשה שניה, ומפתים את הנשים בשפת חלקות להינשא לאיש נשוי, באמרם כי אין בכך כל בושה, ואדרבא זהו מעשה נאצל שמקרב את הגאולה, ומחזק את קדושת עם ישראל, ועוד דברים חמורים שאין להם שורש וענף, והמנוגדים לדעת תורה.

אנשי הקבוצה מבטיחים למי שילך בדרכם "היתר" שיקרי מבית דין, יעוץ משפטי ועוד. אוי לנו שכך עלתה לנו בימינו, שמסלפים דברי אלוקים חיים, ומתירים חרצובות לשונם לדבר שווא ושקר, ועוד בשמם של גדולי ישראל הקדמונים כרבותינו הגר"א והיעב"ץ, ועוד מגדולי האחרונים, ובשמו של מרן זצוק"ל וקדושים אשר עמו.

הגיעו הדברים לכדי כך, שהתקיים באנשי הקבוצה מאמר חז"ל על עמי הארץ: ונשותיהם יותר מהם, שאף הנשים מעודדות את בעליהן לשאת אשה נוספת. הגדילה אחת מהן, אם לעשרה ילדים, שעודדה את בעלה להתקשר עם נערה צעירה, ושניהם יחד, האיש והאשה משכו את הנערה בלשונם ושכנעו אותה להתקדש לאיש. ואלמלא התערבות מהירה של ביה"ד הרבני בת"א, היתה הנערה - שהתפקחה בינתיים - נותרת עגונה, תלויה בחסדיו של האיש שקידשה כדת משה וישראל, ותבע בתוקף במשך כמה חודשים לשאת אותה לאשה.

והנה הדבר פשוט ואינו צריך לפנים, שאסור לאיש הנשוי לאשה כדת משה וישראל, לשאת אשה אחרת על פניה ללא היתר של בית דין רבני מוסמך. ולא מבעיא אחינו האשכנזים היוצאים ביד רמ"א שקבלו על עצמם את חרם דר"ג שלא לשאת אשה שניה, ונוהגים בו אף לאחר שבטל החרם, שבודאי אינם רשאים לעשות כן. ומי שעבר ונשא אשה שניה, פסק הרמ"א (אה"ע סי' א' סעי' י') שכופים עליו לגרשה. ועי' כנה"ג (אה"ע סי' א' הגהות ב"י אות ט') ופת"ש (אה"ע שם ס"ק כ') ואוצה"פ (אה"ע שם ס"ק פ') שכן פסקו הרבה ראשונים ואחרונים, ואף לדעת הפוסקים שבזמן הזה אין כופים על הבעל לגרשה, מ"מ מנדים ומחרימים אותו על שעבר על חרם דר"ג.

ואף לדעת מרן הש"ע שם שכתב שחרם דרבנו גרשום לא התפשט בכל הארצות, ונהגו בו רק עד סוף האלף החמישי, וכתבו גדולי האחרונים שבארצות ספרד לא התקבל החרם, כמו שהאריך בכנה"ג (אה"ע שם הגהות ב"י אות מ"ז; נ"ג; נ"ד) ומרן אאמו"ר זצוק"ל (ביר"א ח"ה אה"ע סי' א'). הרי כתב מרן הש"ע

(שם סעי' י"א) : טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על מי שישא אשה על אשתו. וכן הוא בבית יוסף בהלכות חליצה (אה"ע"ז סימן קסט אות מו). ובמקור הדין, בתשובת הרא"ש (כלל מ"ג סי' ד) שם כתב שני טעמים לתקנה, טעם אחד, על פי מה שאמרו בגמ' יומא (י"ח ע"ב) שאסור לאדם לשאת שתי נשים בשתי מקומות, שמא ילדיו מאשה זו לא ידעו מילדיו מאשה זו ונמצא אח נושא אחותו. טעם שני, משום עיגון האשה הראשונה. ובגר"א (אה"ע שם ס"ק ל"ד) כתב טעם נוסף, שלא תבאנה שתי הנשים והבעל לידי קטטה. ובשו"ת מהרש"ך (ח"א סי' כ) כתב טעם לתקנה, כדי לקיים את חרם דר"ג במקומות שבהם החרם לא התקבל.

וכבר נהגו בכל קהילות הספרדים, עוד מזמן הראשונים (עי' שו"ת הרא"ש כלל ל"ג אות א', ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תתי"ב וח"ד סי' רס"ז וסי' ר"פ), שהבעל נשבע שלא ישא אשה על אשתו. והמנהג המקובל מדורות הוא שהחתן מקבל על עצמו בשבועה תחת החופה וכותב בכתובה: ולא ישא ולא יחדך ולא יקדש שום אשה אחרת עליה כי אם ברשות מבית דין צדק.

ובחומר השבועה שנהגו להשביע את הבעל, כתב הכנה"ג (שם אות י"ג; ס"ב; ס"ג) בשם המהרשד"ם והמהרש"ך ועוד מחשובי האחרונים, שבעל שעבר על שבועתו ונשא אשה שניה, כופים עליו לגרשה. ובמהרשד"ם (יו"ד סי' קל"ג) הביא את דעת החולקים וסוברים שאין כופים על הבעל לגרש את השניה, וטעמם שהבעל כבר עבר על השבועה בזמן שנשאה. והמהרשד"ם דחה דבריהם וכתב שבכל רגע שהבעל נשוי לאשה שניה הוא עובר על השבועה.

וגם אלמלא השבועה, בזמן הזה שהחוק במדינת ישראל - כמו בכל מדינה מתוקנת - אוסר לשאת שתי נשים בלי רשות של בית דין מוסמך, ברור שעל דעת כן האשה נישאת לבעלה, שלא ישא אשה אחרת, ואם יבקש לעשות כן, האשה יכולה לעכב בידו, בפרט כשהבעל אינו איש אמיד שיכול לספק את צורכיהן של שתי הנשים, וכמו שפסק מרן השו"ע (שם סעי' ט).

ואף במקום שהאשה נתנה את הסכמתה שבעלה ישא אשה אחרת, החוק אוסר גם באופן כזה. וגם בזה דנו הפוסקים בארוכה, עי' שו"ת הר"ן (סי' מ"ח, הביאור מרן בבי"י יו"ד סי' רכ"ח) שלאשכנזים הנוהגים את חרם דר"ג, הדבר תלוי בטעמים השונים של החרם. ועי' כנה"ג (שם אות י"ז) שכן נראה מדברי כמה אחרונים, אך בד"מ (אה"ע שם אות ח') ובכ"ש (שם ס"ק כ') כתבו שפשוט שהסכמת האשה אינה מועילה, ובאוצה"פ (שם ס"ק ס"א אות ה', ובהשמטות) הובא שדעת רוב האחרונים שהסכמת האשה אינה מועילה, ושכן עיקר.

ולספרדים שלא קיבלו את חרם דר"ג, ונהגו שהבעל נשבע שלא ישא אשה שניה כי אם ברשות בית דין, כתב הכנה"ג (שם אות י"ז; ס"ו; ס"ז, ושם סי' קי"ט הגהות הטור אות ל') שדנו חשובי האחרונים אם הסכמת האשה מועילה, והעיקר שהדבר תלוי במנהג, ובמקום שנהגו שאין מתירים לבעל לשאת אשה שניה בלי רשות בית דין, הסכמת האשה לא מועילה. ועי' היטב בדברי האחרונים שהביא הכנה"ג שם, שהשבועה שהבעל נשבע היא עבור האשה ועל דעתה, ויש לפרש את השבועה לפי אומד דעתם. ועי' במהרש"ך שם, ובאוצה"פ (שם סי' א' ס"ק פ' אות ח') בשם שו"ת צל הכסף, כבעל שנשבע שלא ישא אחרת אלא ברשות האשה וקרוביה, שצריך את רשות שניהם, שלכן התנו את ההיתר ברשות שניהם, כדי שהבעל לא יפתה או חלילה יאלץ את האשה לתת לו רשות.

והנה כבר בזמן חז"ל, רוב ככל הנשים לא היו נאותות להינשא לאיש אשר לו אשה, כדאיתא בגמ' בכתובות (ס"ד ע"א): כיון דאגידא בי לא קא יהבו לי אחריתי. ורוב ככל הנשים לא היו מסכימות בשום מצב שהבעל ישא אשה שניה, ויכניס צרתן לתוך ביתן. ומאז שרבינו גרשום אסר והטיל חרם, נישואי אשה שניה הפכו לדבר רחוק ודחוי עוד יותר, גם אצל הספרדים, שעל אף שלא קיבלו את החרם כחרם ממש, הנהיגו שהבעל ישבע שלא ישא אשה שניה מהטעמים הנזכרים לעיל, שמחמתם ר"ג הטיל חרם על הנושא אשה שניה. ובזמן הזה, נישואי אשה שניה הוא דבר רחוק ומגונה עוד יותר בעיני האנשים, ואסור על פי חוק ברוב המדינות. ובתי הדין הרבניים שנדרשים לעסוק בעניינים אלו עושים כל אשר לאל ידם כדי לסדר גט פיטורין בין הצדדים, ולהימנע מהיתר כזה. ובאותם מקרים מועטים שאין מנוס ממתן היתר, נקבע בתקנות הדיון של בתי הדין הרבניים, שכוננו בידי גדולי ישראל, חשובי הדיינים, ועל כולם מרן אאמו"ר זצוק"ל, שההיתר נחוץ את אישורו של נשיא ביה"ד הגדול, ורק לאחר האישור, התיק חוזר לבית הדין הפוסק למתן היתר סופי, שגם הוא נחוץ את אישורו של נשיא ביה"ד הגדול.

ופשוט וברור שדעת כל איש ואשה מעדת הספרדים הנישאים כדמו"י, שבשום צד ואופן לא ישא איש אשה שניה, גם בהסכמת הראשונה, בלי היתר של בית דין רבני מוסמך הדין על פי ההלכה ובמסגרת החוק. וכמו שכתב בכנה"ג (שם אות ס"ה) שאין כל בית דין רשאי להרשות לבעל לשאת אשה שניה, אלא אך ורק "ב"ד חשוב היותר מפורסמים שבעיר".

על כל זאת יש להוסיף, שבדרך כלל הסכמת האשה לדבר כל כך חריג ולא מקובל המנוגד לטבעה, שבעלה ישא אשה שניה, ניתנת לאחר שהבעל משדלה בדברי חלקות, ומנצל את חוסר ידיעתה בהלכה, ומציג לפניו דברים חלקיים שכתבו הפוסקים, בצירוף דרשות ומאמרים מפי "רבנים" ו"מקובלים" שלא שימשו תלמידי חכמים די צורכם או שלא שימשו כלל. וראו בתשובת הר"ן שם ובתשובות האחרונים שבאוצה"פ (סי' ס"א שם), עד כמה חששו לכך שהסכמת האשה לא נתנה בלב שלם, עד שכמה מן הפוסקים כתבו שהבעל צריך לקבל בחרם שאכן האשה הרשתה לו, ויש שכתבו שהאשה צריכה להישבע בפני ביה"ד שלעולם לא תחזור בה מהסכמתה.

וזאת למודעי, שגם הנושא אשה אחת בלי רשות הממונים על כך מטעם הקהל, עובר באיסור חמור, שהקדמונים אסרוהו בחרם, כדאיתא בשו"ת מהרח"ש (ח"ד סי' י"ח) ושו"ת מהרשד"ם (אה"ע סי' כ"א) ושו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קל"ח), ועי' קצוה"ח (סי' נ"ב ס"ק א') דשקיל וטרי אם עדי הקידושין עברו על החרם ונפסלו לעדות והקידושין בטלים, ועי' אוצה"פ (שם סי' מ"ט) אם גם בזמן הזה החרם בתוקפו, והעדים פסולים.

ומצוי שאלו שעושים דין לעצמם ומקדשים אשה בלי לקבל אישור מהרב רושם הנישואין ברבנות המוסמכת, אינם מקפידים על סדרי עריכת החופה ועל כשרות עדי הקידושין כפי שנהגו בתפוצות ישראל, ואף עוברים על תקנות הקדמונים שקיבלו עליהם בחרם, ושבו ראשי הרבנות הראשית לפני כשישים שנה וקבלום בחרם, שלא לקדש אשה שלא בשעת חופה, ושלא בפני עשרה, כמו שהאריך מרן זצוק"ל (יבי"א ח"ד אה"ע סי' ה' אות י', ו-ח"ז אה"ע סי' י"ח אות ד', ו-ח"י אה"ע סי' כ"ו) שהמשנה בדברים אלו, יש לדון בתוקף קידושיו. ועוד תקלות חמורות הנגרמות מכך שהנישואין אינם

נרשמים במשרדי הרבנות כדת, ונמצאת אשה יוצאת מבעלה בלי גט, או בגט שכשרותו מוטלת בספק, בלי כל תיעוד ופיקוח.

ועיין להרדב"ז בתשובה ח"ב (סימן תרסד) שכתב, שישנה הסכמה קדומה בירושלים שלא יקדשו אלא בזמן הנישואין. והובא בארץ חיים סתהון. ובשו"ת יביע אומר ח"ד (חלק אבן העזר סימן ה' אות י') כתב בזה"ל: וכן כתב בספר פרי הארץ ח"ג (חלק אבן העזר סימן ב' סע"ג), וז"ל, נודע לעין כל הדריים פעה"ק ירושלים ת"ו, אשר ישנה הסכמה קדומה בינינו בחרמות ובנידויים ובכל תוקף מקדושים אשר בארץ המה, שלא לקדש שום בת ישראל טרם עת הנישואין בתוך תחומה של עיר, וכל העובר ע"ז לקדש בקרב הארץ הרי הקידושין ההם מופקעים ועומדים, ואפילו שיהיו במאה עדים, אפקעיניהו ורבנן לקידושין מיניה, והרי הוא נלכד ברשת נח"ש. והסכמה זו נהוגה אצלנו עד יבא מורה צדק. וכן אנו נוהגים לענין מעשה. ואין מקדשין אשה שלא בשעת נישואין פעה"ק ירושת"ו, זולתי בשמעון הצדיק שהוא חרץ לתחומה של ירושלים. ע"כ. וכן הזכיר דבר זה בשו"ת אדמת קודש ח"א (חאה"ע סי' לט דצ"ו ע"ב), שהוא חרם עולמי שלא לקדש אלא בשעת החופה.

ונודע מ"ש הריב"ש (ס' שצט), שיכולים הקהל לתקן שכל מי שיקדש שלא בידיעת נאמני הקהל ובפניהם ובפני עשרה יהיו קידושיו מופקעים ובטלים. ומעתה באותו זמן מפקירים הקהל הכסף שיקדש בו. והמקדש נגד תקנה זו אין קדושיו קידושין ואינה צריכה גט, שסתם מקדש ע"ד מנהג העיר מקדש, וכמ"ש בב"מ (קד.) הלל היה דורש לשון הדיוט וכו'. זהו מה שנ"ל להלכה, אבל למעשה הייתי חוכך להחמיר ולא הייתי סומך על דעתי לחומר הענין להוציאה בלא גט, אם לא בהסכמת כל חכמי הגלילות, כי היכי דלמטיין שיבא מכשורא. ע"ש. והובא בב"י (ס"ס כח.) והביא עוד דברי הרשב"א בתשו' (ס' אלף ר"ו) שמשורת הדין נראה ברור שרשאים בני העיר לעשות תקנה שכל מי שיקדש שלא במעמד עשרה אין קידושיו קידושין ובלבד שיסכימו בכך אנשי העיר והת"ח, כי הצבור יכולין להפקיר ממונו של זה ונמצא כמקדש במומן שאינו שלו וכו'. ומעשה היה בעירנו ודנתי בדבר בפני רבותי, ומורי הרמב"ן הודה לדברי. ומ"מ צריך עוד להתיישב בדבר. ע"כ.

וכ' בשו"ת מהר"ם אלשקר (ס' מח) שאע"פ שסיים הרשב"א שצריך להתיישב בדבר, הנה בתשובות אחרות הורה כן אחר היישוב וכמ"ש בשמו בעל ספר תולדות אדם וחווה וכו'. ע"ש. וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ב (ס' ה) שרשאים הצבור לתקן כן. ע"ש. וע"ע בשו"ת יכין וכו' ח"ב (ס' מח). ע"ש. [ובתשובת מהר"ם אלשקר שם הביא שכ"כ הרא"ש בתשובה]. וע' בתשו' מהר"י בי רב (ס' מב) שכ' וז"ל, גם מענין התקנה נ"ל שאין שום חשש בקידושין אלו כלל, שבודאי כשתקנו התקנה לא היתה כוונתם אלא להפקיע הקידושין, שאל"כ מה הועילו בתקנתם. ואף אם הריב"ש היה מצריך גט לחומרא, כשיש תקנה להפקיע הקידושין, אינו מן הדין, שכך הוא אומר בפירוש שאינו מן הדין אלא מצד חומרא, ואף שהמתקנים לא אמרו אלא שיהיה בחרם ולא פירשו שיפקיעו הקידושין, כ' הרשב"ץ בח"א (ס' קלג) שיש להסתפק בדבר אם היה דעתם להפקיע הקידושין וכו'. ע"ש. וע' מה שהאריך בזה הכנה"ג (ס' מח הגב"י אות נג ונד). לא עט האסף.

והן אמת כי האדמת קודש (בדצ"ו ע"ב) כ', ובעוה"ר זקנים משער שבתו ואין אתנו יודע תורף דברי ההסכמה אם לשון החרם הוא שלא יקדש שום בר ישראל אשה בתוככי ירושלים, ונמצא שהמקדש בלבד מעל בחרם ולא העדים. ואם תורף החרם הוא על העדים נמצא שמעלו בחרם

והם פסולים לעדות. ואם תורף ההסכמה להפקיע הקידושין, מפני שהמקדש אומר כדת משה וישראל, ואפקעינהו רבנן לקידושין מניה. בכל זה היה צריך להתבונן בנוסח ההסכמה אילו היתה נמצאת לפנינו. ומילתא כדנא בעיא דרישה. ע"כ. אולם מדברי הפרי הארץ מבואר יוצא שהיתה הסכמה מפורשת להפקיע הקידושין. וכנ"ל. וכ"כ בשו"ת שדה הארץ (תאה"ע סי' ג) וז"ל, שההסכמה הידועה פה ירושלים ת"ו שכל שקידש שלא בשעת חופה ושבע ברכות אין קידושיו קידושין כלל, ואפקעינהו רבנן לקידושין מניה, שכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש. ע"כ. וע"פ שנים עדים נאמנים יקום דבר. ולא שבקינן פשיטותיהו דרבנן קדישי הפרי הארץ והשדה הארץ מפני ספקו של האדמת קודש. וזה ברור. ומכל שכן שמקרוב נתחדשה שנית ההסכמה בחרם ע"י הרבנות הראשית לארץ ישראל, ובה נתבאר שגם העדים הם בכלל החרם. ויש דעת כמה פוסקים שפוסלים העדים ע"ז. וכמ"ש מהרשד"ם (תאה"ע סי' כא ול'). והובא בתשו' פרי הארץ שם. ושכן הסכים המהרי"ט בח"א (סי' קלח). ע"ש.

והן אמת שבשו"ת מרן הב"י אה"ע (סי' י) כ', ותו שאפי' היו העדים בכלל החרם אדרבה אית לן למימר דדוקא מכאן ולהבא יפסלו, אבל לעדות זו כשרים וכו'. אולם בכנה"ג (שם אות נד) כתב בשם רבו המהרי"ט שתשו' זו לאו מרן חתים עלה, אלא היא קיצור תשו' מהר"א בן נחמיאס.

וכן בשו"ת ברך משה גלאנטי (סי' לג) כ' כאמור. (וע' בשו"ת צדקה ומשפט סי' ג) וכן הסכימו הרבה אחרונים לצרף סניף חשוב זה לבטל הקידושין. וכמבואר בשו"ת ויקרא אברהם (תאה"ע סי' ו). ובשו"ת שער אשר קובו (תאה"ע סי' לא). ובשו"ת צל הכסף ח"ב (תאה"ע סי' ו - ז). ובשו"ת אמר שמואל (תאה"ע סי' ו). ובשו"ת עבודת השם (תאה"ע סי' טו). ובשו"ת עולת איש (תאה"ע סי' א דל"ו סע"ד). ובשו"ת נדיב לב ח"ב (תאה"ע סימן ז). ובשו"ת תעלומות לב ח"ד (סי' יג). ובשו"ת פני יצחק אבולעפייא (ח"א סי' יג דע"ד ע"א, וח"ו סי' ב ד"ג ע"א). ובשו"ת שערי עזרה (סי' ט דע"ח ע"ב). ובשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' קס). ובשו"ת ומצור דבש (תאה"ע סי' ו). ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ג (תאה"ע סי' ז). ועוד. [ע"כ מיביע אומר].

ועל מ"ש במנהג"י שבשביל סיבה הכרחית מקדש קודם הנישואין חוץ לתחום העיר, כתב בפרי האדמה, דבשעת כניסתם לחופה חוזר ומקדשה בלי שם ומלכות, כמו בקידש על ידי שליח. שהגם שמרן פוסק בשלחן ערוך (סימן לו סעיף ו) שלא יקדש פעם אחרת בשעת החופה, התם מיירי במקום שנהגו לקדש קודם הנישואין, אבל בירושלים יודה מרן שמקדשה פעם שנית, מפני הרואים שיחשבו שנשאה בלא קידושין. וכן כתב בשמחת יום טוב (דף כח). וכתבו האחרונים, שמתעם זה יש להצריכו לקדשה בטבעת חדשה, ולא באותה טבעת שישנה כבר באצבעה לחלצה מידה וליתנה פעם אחרת, מחשש הרואים. ע"כ. וראה בארץ החיים (סתהון). ויש בזה ארבעה תירוצים, וראה באוצר הפוסקים (סימן לו ס"ק יב).

ואני פונה לכל אחד מאחינו בית ישראל, שמי שידוע לו על מקרים ומעשים כאלה, של אינשי דלא מעלי, המקדשים ונושאים נשים אשר לא כדת ללא רישום כדין ברבנות מוסמכת, שיודיעו על כך לביה"ד הרבני במקום מגוריהם, ולמצוה רבה יחשב, לשמירת קדושת כרם בית ישראל. וה' יתברך יגדור פרצות עמו.

בברכת התורה ולומדיה

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ונשיא בית הדין הרבני העליון